

УДК 342.9(477)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.947540>

I.V. РОМАНСЬКИЙ,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків, Україна; e-mail: dep-vonr@univd.edu.ua;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6419-3751>

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

I.V. ROMANSKY,

Postgraduate Student, Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine;

e-mail: dep-vonr@univd.edu.ua;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6419-3751>

CONCEPT AND FEATURES OF THE ADMINISTRATIVE-LEGAL STATUS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES AS SUBJECTS OF ENSURING THE TERRITORIAL DEFENSE OF UKRAINE

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Станом на сьогодні актуальними є дослідження стану та перспектив покращення адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як ключових суб'єктів у забезпеченні територіальної оборони України, з метою зміцнення національної безпеки та обороноздатності країни. **Мета** статті полягає у визначенні специфіки адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони України. Використані **методи** нормативно-правового аналізу для розгляду чинного законодавства та норм, що регулюють статус органів місцевого самоврядування в контексті територіальної оборони; юридичне моделювання для розробки можливих моделей адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування для забезпечення територіальної оборони; документальний аналіз офіційних документів, рішень та постанов органів місцевого самоврядування, які стосуються їхньої ролі у територіальній обороні. **Результати.** Констатовано, що адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони представляє собою сукупність законодавчо визначених елементів, які окреслюють роль місцевого самоврядування в рамках реалізації відповідної діяльності та вказують на його місце в системі органів державної влади. **Висновки.** Узагальнено, що особливостями адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони України є наступні: регулюється спеціальним адміністративним законодавством; органи місцевого самоврядування володіють спеціальним набором повноважень та чітко визначену компетенцію; мають певний ступінь автономії в рішенні питань забезпечення територіальної оборони в рамках загальнодержавних стратегій; активно співпрацюють з центральними органами державної влади та військовими структурами для координації дій у сфері територіальної оборони; виконують важливу роль у підготовці та організації мобілізаційних заходів на своїй території.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус; органи місцевого самоврядування; територіальна оборона

Problem statement. As of today, research on the state and prospects of improving the administrative-legal status of local self-government bodies as key entities in ensuring the territorial defense of Ukraine is highly relevant. The **purpose** of this article is to define the specifics of the administrative-legal status of local self-government bodies as subjects responsible for the territorial defense of Ukraine. The research employs the following legal **methods**: normative-legal analysis to examine existing legislation and norms governing the status of local self-government bodies in the context of territorial defense, legal modeling to develop potential models of the administrative-legal status of local self-government bodies for the purpose of territorial defense, and documentary analysis of official documents, decisions, and resolutions of local self-government bodies pertaining to their roles in territorial defense. **Results.** It is observed that the administrative-legal status of local self-government bodies as entities responsible for territorial defense constitutes a set of legislatively defined elements that

delineate the role of local self-government within the framework of implementing relevant activities and indicate its place within the system of state authorities. **Conclusions.** In summary, the administrative-legal status of local self-government bodies, serving as entities responsible for ensuring the territorial defense of Ukraine, is characterized by several key attributes. It is governed by specialized administrative legislation, granting these bodies a distinct set of powers and clearly defined competencies. Additionally, they possess a certain level of autonomy in decision-making related to territorial defense, all within the overarching framework of national strategies. These bodies actively collaborate with central government authorities and military structures, ensuring coordinated efforts in the realm of territorial defense. Moreover, they play a significant role in the preparation and organization of mobilization measures within their respective territories.

Keywords: administrative and legal status; local self-government bodies; territorial defense

Постановка проблеми

Законодавством України передбачена цілісна система суб'єктів забезпечення територіальної оборони важливе місце серед яких займають органи місцевого самоврядування, які: сприяють підготовці та виконанню завдань національного спротиву в мирний час та в особливий період, забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів територіальної оборони місцевого значення, сприяють створенню добровольчих формувань територіальних громад та загалом забезпечують життєдіяльність населення і функціонування об'єктів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці під час правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. А відтак, справедливим буде говорити про те, що органи місцевого самоврядування як суб'єкти забезпечення територіальної оборони України володіють своїм, особливим адміністративно-правовим статусом.

Основою для розуміння адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів, що забезпечують територіальну оборону України, стали наукові дослідження ряду вчених. Серед них О.І. Безпалова з дослідженням сутності та компонентів адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування; А.М. Колодій з дослідженням законодавчої бази, яка регулює функції та повноваження місцевих органів; В.В. Копейчиков з дослідженням завдань і обов'язків, що покладаються на органи місцевого самоврядування, А.М. Подоляка з дослідженням механізмів співпраці між органами місцевого самоврядування та центральними державними структурами та інші. При цьому у попередніх наукових роботах не розглядалися шляхи та перспективи зміцнення ролі місцевого самоврядування в забезпеченні територіальної оборони України, специфіка адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони України. Тому *мета* статті полягає у визначенні специфіки адмініст-

ративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони України. Її *новизна* пов'язана із визначенням специфіки та теоретико-правового обґрунтування особливостей адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів, відповідальних за забезпечення територіальної оборони України. *Завданнями* роботи є: встановити зміст та структуру категорії "адміністративно-правовий статус"; розкрити сутність адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування; встановити специфіку адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони.

Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування

Етимологічним ядром досліджуваного поняття становить полігалузеве слово "статус". Даний термін походить із латині від слова "status", яке тлумачиться як стан або ж положення [1, с.26]. Відповідно до тлумачних словників української мови статус консолідує в собі три значення: правове становище громадян, державних і громадських органів, міжнародних організацій тощо; становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі; стан здоров'я хворого на момент обстеження [2, с.1387].

Тож, категорія "статус" характеризує положення суб'єкта чи об'єкта в системі, наприклад, людини в суспільстві, держави у світі, відомства в системі органів державної влади і таке інше. На даній концепції ґрунтується розуміння статусу у адміністративно-правовій науці. На думку Н.В. Гудими, адміністративно-правовий статус – це система обов'язків, прав і повноважень як окремих органів державного управління, так і відповідних посадових осіб, щодо яких законами або нормативними правовими актами такі обов'язки, права і повноваження визначаються [3, с.82]. Подібної точки зору дотримується В.Б. Авер'янов, який вказує, що адміністративно-правовий статус охоплює комплекс конкрет-

но визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права [4, с.194; 5, с.112–113].

В наукових працях неодноразово зверталась увага на специфіку адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування, проте, в його інертному стані, позбавленого впливу об'єктивних факторів якихось конкретних суспільно-правових відносин, як, наприклад, відносин в сфері забезпечення територіальної оборони України. Зокрема, на думку С.В. Ківалова, адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування характеризується тим, що вони: відділені від держави, не входять до системи органів державної влади; можуть наділятися делегованими державними повноваженнями; наділені державними контрольними повноваженнями; приймають нормативні й інші акти управління у формі рішень [6, с.103–114]. Досліджуючи особливості діяльності органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах В.А. Пастушенко дійшов висновку, що адміністративно-правовий статус вказаних суб'єктів – це взаємопов'язаний комплекс адміністративних прав і обов'язків, призначених для врегулювання на законодавчому рівні всіх питань, що стосуються облагородження необхідних для комфортного проживання сфер життєдіяльності суспільства на певній адміністративно-територіальній одиниці [7, с.146–147].

Ю.М. Кириченко обстоює думку про те, що під адміністративно-правовим статусом органів місцевого самоврядування варто розуміти їх правове положення у системі місцевого управління справами місцевого значення, що визначається за допомогою закріплення у чинному адміністративному законодавстві мети їх створення, територіальних меж діяльності кожного окремого органу, їх взаємовідносин між собою, а також із членами територіальної громади, органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями та їхніми посадовими особами, завдань, функцій, предметів відання, повноважень, гарантій діяльності та відповідальності, що дозволяє їм бути повноцінним учасником адміністративно-правових відносин. Вчена підкреслює, що структурними елементами адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як складної юридично-теоретичної конструкції є: мета їх утворення та функціонування, завдання, функції, предмети відання, повноваження, гарантії діяльності та юридичної відповідальності. Визначальною рисою названих елементів є врегульованість нор-

мами адміністративного права, їх самостійність (кожний з них має своє власне призначення), відносна стабільність у часі, взаємозв'язок і взаємозалежність один від одного [8, с.46].

Звідси, адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони представляє собою сукупність законодавчо визначених елементів, які в своїй сукупності не тільки окреслюють роль місцевого самоврядування в рамках реалізації відповідної діяльності, а й вказують на його місце в системі органів державної влади. До відповідних елементів, як вбачається, найбільш доцільно віднести наступні: компетенцію та повноваження (сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків); завдання, функції, гарантії діяльності, а також юридичну відповідальність.

Елементи адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування у територіальній обороні України

Поняття компетенції походить від латинського "kompetentus" і означає "здатність", "здібність", "ведення". В енциклопедичних довідниках правових знань компетенцію визначають як "сукупність всіх повноважень (прав і обов'язків), якими наділений орган або посадова особа". Поняття "компетенція" застосовується як характеристика знань, обізнаності, здатності правильно, компетентно вирішувати певні питання. У сучасній юридичній літературі зустрічаються спроби визначити компетенцію як право чи права та обов'язок органу виконувати певну діяльність [9, с.165; 10, с.269; 11, с.73–74].

Тобто, компетенція – це коло питань та напрямів діяльності органів місцевого самоврядування, які визначено законодавством. Підтвердженням цієї точки зору є стаття 25 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р. №280/97-ВР, що має назву "Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад". Далі в її положеннях вказано, що сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання [12]. В рамках участі органів місцевого самоврядування у відносинах, пов'язаних із забезпеченням територіальної оборони України їх компетенція доповнюється метою, завданнями та напрямками діяльності згідно до положень Закону України "Про основи національного спротиву" від 16.07.2021 р. № 1702-IX, а також інших законодавчих і підзаконних документів, які

регламентують дану сферу. Відбувається розширення кола питань, які зазначені органи повинні вирішувати у поточному процесі роботи, виконуючи основоположні, вихідні цілі. Окрім того, доповнюється перелік принципів їх функціонування вихідними засадами забезпечення територіальної оборони безпосередньо.

Зауважимо, що повноваження – це практична сторона адміністративно-правового статусу, а саме система прав та обов'язків, що виконуються та реалізуються для досягнення поставлених перед органом публічного управління або посадовою особою завдань та функцій. Закон України "Про основи національного спротиву" покладає на органи місцевого самоврядування додаткове коло повноважень, безпосередньо в сфері реалізації та забезпечення територіальної оборони України [13].

Участь органів місцевого самоврядування у відносинах з питань забезпечення територіальної оборони покладає на них додаткові умови юридичної відповідальності. За Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність за свою діяльність перед територіальною громадою, державою, юридичними і фізичними особами. Так, органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність. Територіальна громада у будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень. Крім того, органи та посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність у разі порушення ними Конституції або законів України перед державою. В свою чергу, шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в резуль-

таті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування – за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом [12].

Поряд із цим, відповідно до статті 26 Закону України "Про основи національного спротиву" від 16.07.2021 р. № 1702-ІХ керівники та інші посадові особи центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, органів військового управління, військових частин, підприємств, установ, організацій незалежно від їх підпорядкування та форми власності несуть кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та матеріальну відповідальність за невиконання або неналежне виконання вимог Закону відповідно до законодавства [13]. Таким чином, зазначена стаття розширює коло аспектів, за неналежне або повне невиконання яких органи місцевого самоврядування в особі їх посадових осіб несуть передбачену законодавством України міру юридичної відповідальності, що залежить від ступеня суспільної небезпеки та шкоди допущеного проступку чи правопорушення.

Висновки

До особливостей адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони України віднесені такі: регулюється спеціальним адміністративним законодавством; органи місцевого самоврядування володіють спеціальним набором повноважень та мають чітко визначену компетенцію; мають певний ступінь автономії в рішенні питань забезпечення територіальної оборони в рамках загальнодержавних стратегій; активно співпрацюють з центральними органами державної влади та військовими структурами для координації дій у сфері територіальної оборони; виконують важливу роль у підготовці та організації мобілізаційних заходів на своїй території.

Конфлікт інтересів

На впевненість автора у проведеному дослідженні конфлікт інтересів відсутній.

Вираз вдячності

Робота виконана відповідно до планів науково-дослідної роботи Харківського національного університету внутрішніх справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чернецька О. В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2006. 190 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) /уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.
3. Гудима Н. В. Проблема статусу центральних органів виконавчої влади у реформуванні державного управління. *Європейські перспективи*. 2010. № 4. С. 80–84.
4. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / за ред. В. Б. Авер'янова. К.: Юридична думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 2004. 584 с.
5. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 479 с.
<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/58d5987a-8261-45bd-8141-ac475253ada0/content>
6. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практик / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Факт, 2003. 384 с.
7. Пастушенко В. А. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування зарубіжних країн. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. С. 142–147.
8. Кириченко Ю. М. Поняття та структура адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 7. Ч. 2. С. 41–47.
9. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2016. 455 с.
10. Дробот І. О. Теоретико-методологічні засади гарантування місцевого самоврядування в Україні: дис. ... докт. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2010. 400 с.
11. Подоляка А. М. Адміністративно-правове регулювання охорони громадського порядку в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 381 с.
12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
13. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 № 1702-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 41. Ст. 339.

REFERENCES

1. Chernetska, O. V. (2006). *Konstytutsiyno-pravovyy status deputativ mistsevykh rad v Ukraini* [Constitutional and legal status of deputies of local councils in Ukraine]. Candidate's thesis (12.00.02). Kyiv (in Ukr.).
2. Busel, V. T. (Red.). (2005). *Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoji movy (z dod. i dopov.)* [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with supplements and additions)]. K.; Irpin: VTF "Perun" (in Ukr.).
3. Hudyma, N. V. (2010). *Problema statusu tseentralnykh orhaniv vykonavchoyi vlady u reformuvanni derzhavnoho upravlinnya* [The problem of the status of central bodies of executive power in the reform of public administration]. *Yevropeyski perspektyvy*, (4), 80–84 (in Ukr.).
4. Averyanov, V. B. (Red.). (2004). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyy kurs* [Administrative law of Ukraine. Academic course]. Pidruchnyk: u 2 t. K.: Yurydychna dumka, T. 1 : Zahalna chastyna (in Ukr.).
5. Felyk, V. I. (2017). *Administratyvno-pravove zabezpechennya profilaktychnoyi diyalnosti Natsionalnoyi politysiyi Ukrainy* [Administrative and legal provision of preventive activities of the National Police of Ukraine]. Doctor's thesis (12.00.07). Kharkiv (in Ukr.).
<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/58d5987a-8261-45bd-8141-ac475253ada0/content>
6. Averyanov, V. B. (Red.). (2003). *Derzhavne upravlinnya: problemy administratyvno-pravovoyi teorii ta praktyk* [Public administration: problems of administrative and legal theory and practice]. K.: Fakt (in Ukr.).
7. Pastushenko, V. A. (2020). *Administratyvno-pravovyy status orhaniv mistsevoho samovryaduvannya zarubizhnykh krayin* [Administrative and legal status of local self-government bodies of foreign countries]. *Naukovyy visnyk publicnoho ta pryvatnoho prava*, (4), 142–147 (in Ukr.).
8. Kyrychenko, YU. M. (2018). *Ponyattya ta struktura administratyvno-pravovoho statusu orhaniv mistsevoho samovryaduvannya* [The concept and structure of the administrative and legal status of local self-government bodies]. *Yurydychnyy byuleten*, 7(2), 41–47 (in Ukr.).
9. Salmanova, O. YU. (2016). *Pravovi akty v upravlinnskiy diyalnosti Natsionalnoyi politysiyi Ukrainy* [Legal acts in the management activity of the National Police of Ukraine]. Doctor's thesis (12.00.07). Kharkiv (in Ukr.).
10. Drobot, I. O. (2010). *Teoretyko-metodolohichni zasady harantuvannya mistsevoho samovryaduvannya v Ukraini* [Theoretical and methodological principles of guaranteeing local self-government in Ukraine]. Doctor's thesis (25.00.02). Kyiv (in Ukr.).
11. Podolyaka, A. M. (2009). *Administratyvno-pravove rehulyuvannya okhorony hromadskoho poriadku v*

Ukrayini [Administrative and legal regulation of public order protection in Ukraine]. Doctor's thesis (12.00.07). Kyiv (in Ukr.).

12. Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini [About local self-government in Ukraine]. *Zakon Ukrayiny* (21.05.1997 No. 280/97-VR). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, (24), 170 (in Ukr.).
13. Pro osnovy natsionalnoho sprotyvu [On the foundations of national resistance]. *Zakon Ukrayiny* (16.07.2021 No. 1702-9). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, (41), 339 (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:

Форум права: 76 pp. 65–70 (3).

Related identifiers:

10.5281/zenodo.7947540

http://forumprava.pp.ua/files/065-070-2023-3-FP-Romansky_8.pdf

http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2023_3_8.pdf

License (for files):

[Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 07.09.2023

Accepted: 29.09.2023

Published: 06.10.2023

Available online: 06.10.2023

Cite as:

Романський, І. В. (2023). Поняття та особливості адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування як суб'єктів забезпечення територіальної оборони України. *Форум Права*, 76(3), 65–70. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7947540>

Romansky, I. V. (2023). Ponyattya ta osoblyvosti administratyvno-pravovoho statusu orhaniv mistsevoho samovryaduvannya yak subyektiv zabezpechennya terytorialnoyi oborony Ukrayiny [Concept and Features of the Administrative-Legal Status of Local Self-Government Bodies as Subjects of Ensuring the Territorial Defense of Ukraine]. *Forum Prava*, 76(3), 65–70. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7947540>